

טעימות הדף היומי

עם הרב אברהם משה הלוי רוט

להערות והוספות: a0527652027@gmail.com

שיעורי "טעימות" מיועדים ללומדי הדף היומי המבקשים להעשיר את הלימוד עם "נושא מעניין לקחת הביתה". הם כוללים נושאים לדיון, פולמוסים, חיזוקים, לקחים, קושיות, הקשרים לפרשת השבוע והמועדים, ועוד ועוד. מטרת השיעורים לעודד שיח תורני גם לאחר שהלימוד הסתיים. בבית או בעבודה, עם האשה או הילדים, בשבתך בביתך ובכלתך בדרך.

השיעורים נמסרים באולפני "קול הלשון" וניתן לצפות בהם באתר, או להקשיב בטלפון 03-6171111 ולהקיש ברצף (משמאל לימין): # 41670658 *

לתגובות והערות, ולקבלת הגליון בקביעות: a0527652027@gmail.com
הפקת הגליונות כרוכה בהוצאת משאבים רבים של עריכה וגרפיקה, ניתן להשתתף בעלויות ובזכויות!

חזוק | מעלת עבודת הכריעות וההשתחויות שבתפילה

עבודת הכריעה וההשתחוואה שייכת גם בזמן הזה בתפילה.

במקומות רבים בחז"ל ובקדמונים נראה שחלק עיקרי בעבודת התפילה הוא מעשה ההשתחויה. הרבה פעמים התפילה נקראת על שם ההשתחויה. במעשה זה מקיימים מצות "עבודת ה'", שהרי ההשתחויה היא מצורות העבודה לשמיים.

רבינו הגר"ז (תניא פרק לט) כתב "אך מי ששורש נשמתו קטן מהכיל עבודה תמה זו ליבטל וליכלל באורו יתברך בעבודתו בקביעות, רק לפרקים ועתים שהם עת רצון למעלה, וכמו בתפלת שמונה עשרה שהיא באצילות, ובפרט בהשתחוואות

שבה שכל ההשתחוואה היא בבחינת אצילות, כמו שכתב בפרי עץ חיים בקבלת שבת, כי היא ענין ביטול באורו יתברך להיות חשיב קמיה כלא ממש אזי ג"כ עיקר קביעות נשמתו הוא בעולם הבריאה, רק לפרקים בעת רצון תעלה נשמתו לאצילות בבחינת מים נוקבין כידוע ליודעי חן..." ועוד כתב בסוף פרק מב "וזהו ענין ההשתחוואות שבתפילת י"ח אחר קבלת עול מלכות שמים בדיבור בקריאת שמע, לחזור לקבל בפועל ממש במעשה..."

כשהיו כורעים ומשתחוים | וידוי כה"ג ביום הכיפורים

חז"ל אמרו (בבראשית רבה נו,ב) "הכל בזכות השתחויה. אברהם לא חזר מהר המוריה בשלום אלא בזכות השתחויה, ונשתחוה ונשובה אליכם". ישראל לא נגאלו אלא בזכות השתחויה, שנאמר "ויאמן העם וגו' ויקדו וישתחוו". התורה לא נתנה אלא בזכות השתחויה, שנאמר "והשתחויתם מרחוק". חנה לא נפקדה אלא בזכות השתחויה שנאמר "וישתחו שם לה". הגלויות אינן מתכנסות אלא בזכות השתחויה שנאמר "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וגו', והשתחו לה' בהר הקדש בירושלים". בית המקדש לא נבנה אלא בזכות השתחויה שנאמר "רוממו ה' אלהינו והשתחו להר קדשו". המתים אינן חיים אלא בזכות השתחויה שנאמר "בואו נשתחוה ונכרעה נכרעה לפני ה' עושנו".

מו"ר הגר"צ שרלין שליט"א בדק ומצא שבמשך שמונים שנה משתחוה יהודי בערך 500,000 פעמים לפני ה'. מה

התבוננות | עיקר העבודה במקדש "להשתחוות לפני ה'"

בסוגיא שלנו אנו לומדים ששיעור שהייה בבית המקדש "כדי השתחוואה", אינו שיעור גרידא אלא הוא נובע מכך שהעזרה היא מקום העומד להשתחויה. ולכן כאשר הוא תולה עצמו ואינו "בר השתחויה" מצדדת הגמרא שאינו חייב כלל. וכן בבית הקברות מצדדת הגמרא שאין שיעור שהייה נמדד בהשתחויה [וגם לפי הצד שגם בבית הקברות כן, מכל מקום פשוט שאם השתחוה בפועל בכריעה בלא שהייה לא עשה כלום, כי שם אינו מקום כריעות והשתחויות ולא

עדיף מהכורע לצד חוץ, ורק בעזרה שם הוא מקום המיועד להשתחוואה – אם השתחוה בלא שהייה חייב]

אני הייתי חושב שיעקר המהות של בית המקדש זה העבודה, בקרבתו או בתפילה, בית תפילה לכל העמים, והתפללו אליך דרך הבית הזה, ואם כן הזמן הנצרך הוא קצר מאוד – משך עבודה של היפוך אברים ע"ג המזבח, כמבואר בהמשך הדף, או משך תפילה קצרה, אבל כאן מבואר שמהות המקדש הוא ה"השתחוואה", זה סוג העבודה המרכזית בבית המקדש שלפיה נמדדת השהות בה.

כי בית המקדש מיועד בעיקר להכנעה לפני ה'. 'וה' בהיכל קדשו הם מפניו כל הארץ".

ובאמת, הדבר חוזר שוב ושוב בפסוקי המקראות שמטרת ההגעה לעזרה היא להשתחוות לפני ה', אלקנה היה עולה מימים ימימה "להשתחוות ולזבוח לה' צבקות בשילה", אחר שחנה התברכה "וישכימו בבוקר וישתחו לפני ה'". וכן רבים "השתחו לה' בהדרת קדש". לעתיד לבוא יבואו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים "והשתחו לה' בהר הקודש בירושלים". ומדי חדש בחדשו ושבט בשבתו "יבוא כל בשר להשתחוות לפני, אמר ה'". בכל חג הסוכות יגיעו הגויים "להשתחוות למלך ה' צבקות".

כך אנו מתפללים "ושם נעלה ונראה ונשתחוה לפניך".

התבוננות | מדוע אין משערין לפי משך השתחויה באדם בינוני

בגמרא שלנו אנו רואים שהיו יודעים לשער את קצב הליכתו של אדם בינוני, (וממילא שייכת השאלה מה הדין אם עשה זאת במרוצה או באיטיות). וכן אפשר לדעת את שיעור אמירת הפסוק "ויכרעו אפים ארצה וגו'" אצל אדם בינוני.

רק דבר אחד 'לא ידעה' הגמרא לשער באדם בינוני: את זמן ההשתחויה בפשוט ידים ורגלים. הגמרא שואלת על זה "כמה שיעור שהייה" ומביאה את המדידה לפי אמירת הפסוק או חלקו.

מדוע יותר קל לשער דיבור או הליכה בקצב בינוני מאשר השתחויה בקצב בינוני?

כנראה השתחויה היא משהו מאד אינדבדואלי, כל אחד לפי מצבו הנוכחי היה מאריך או מקצר. הרי מוזכר שהיו מתוודים אז על עוונותיהם ולכן השתחוו רוחים בדרך נס שלא יתביישו זה מזה. גם הרמב"ם הנ"ל לגבי השתחויה שלאחר התפילה כתב "ומתחנן בכל התחנונים שירצה", כל אחד וכל פעם לפי הרצון שלו. [כנראה זאת הסיבה ש"נפילת אפים – רשות", כי צריך לקיים "כפי שירצה", זה צריך להיות תפילה מתפרצת מן הלב, והארכת בזה במקום אחר].

לכן, הוצרכו חכמים לקבוע שיעור מדידה לשהיית השתחויה: כפי אמירת הפסוק אצל אדם בינוני.

מוסר | לא "לדרוך במקום", תמיד להתקדם!..

בדף שלנו אנו לומדים יסוד גדול בעבודת ה'. הכהן שנטמא בעזרה אינו צריך למהר ביציאתו, הוא יכול לפסוע עקב בצד אגודל במשך כל היום, בתנאי אחד – שלא יעצור באמצע!

בעבודת ה', אפילו ב"סור מרע", אין צורך למהר, העיקר להתקדם עוד ועוד! לא לדרוך במקום!

אחד הפסוקים השגורים בפי רבינו הגר"ש אויערבאך זצ"ל היה "אורח חיים למעלה למשכיל – למען סור משאול מטה" ופירש הגר"א שאדם חי הוא תמיד "מהלך", נתתי לך מהלכים, אם הוא לא עולה "למעלה למשכיל", הרי ממילא מוכרח שהוא "יורד שאול מטה". דריכה במקום – היא בהכרח ירידה. אפשר להיות "הולכי בית המדרש" ואפשר להיות – כמו עשוי – "הולך למות". אבל תמיד תמיד אנו "הולכים".

מאידיך גיסא, אנו רואים בדף שלנו איך כל התקדמות חשובה מאד. אפילו קירוב עיכול האברים בזמן קצר – נחשב עבודה לפני הקב"ה! אנו צריכים להעריך כל התקדמות, כל פסיעה.

חבל לאבד כל כך הרבה מצוות יקרות בחוסר שימת לב קלה. הרי אין כאן טורח ומאמץ, רק טיפה'לה תשומת לב לקיים הכריעות והזקיפות כהלכתן.

כתב בתשובות והנהגות (ח"א סימן פ'): "...רבינו ר' זונדל מסלנט ראוהו מאמן עצמו בכריעות והשתחויות שלא בשעת התפילה, כדי לעשותן בתפילה כהוגן, כעין אימוני החיילים שצריכים להתאמן איך יצאו למערכה".

מעניין לדעת | "השתחויה" מקיימים ב... נפילת אפים!

הרמב"ם בפרק ה' מהלכות תפילה מונה שמונה תנאי התפילה שאינם מעכבים בדיעבד, התנאים השביעי והשמיני הם: הכריעה וההשתחויה. הכריעה – אלו הם חמשת הכריעות שבשמונה עשרה.

מתי עושים השתחויה?

אומר הרמב"ם: "השתחויה כיצד, אחר שמגביה ראשו מכריעה חמישית ישב לארץ ונופל על פניו ארצה ומתחנן בכל התחנונים שירצה, כריעה האמורה בכל מקום על ברכים, קידה על אפים, השתחויה זה פשוט ידים ורגלים עד שנמצא מוטל על פניו ארצה. כשהוא עושה נפילת פנים אחר תפלה יש מי שהוא עושה קידה ויש מי שהוא עושה השתחויה ואסור לעשות השתחויה על האבנים אלא במקדש כמו שבארנו בהל' עבודת כוכבים..."

אנשים 'בורחים' מנפילת אפים כי נראה להם שזו תנועת בכי, כמו ילד קטן בבית הספר שנענש ומרכין ראשו בבכי... אבל, לא! זאת השתחויה!... במקור היו מקיימים אותה בפשוט ידים ורגלים! במשך הדורות השתנה צורתה – מחמת טעמים ע"ד הסוד וחששות של 'אבן משכית' – עד שהיא קיבלה את הצורה הרגילה אצלנו. אבל זוהי "השתחויה". ממש כמו שאנו עושים ביום הכיפורים ברוב רגש והתלהבות!..

וורט | מדוע שיעור שהייה בבית הקברות לפי השתחוואה

חשבתי לבאר את הצד שגם משך שהיית הנזיר בבית הקברות הוא כשיעור השתחוואה, על פי מה שאמרו חז"ל (נדה ב) "כי לי תכרע כל ברך - זה יום המיתה, שנאמר 'לפניו יכרעו כל יורדי עפר'". [ובאמת גם הפוקדים את הקברים משתטחים שם על פניהם, ואולי גם זו סיבה להגדיר את השהייה לפי השתחויה].

אבל – לא להסתפק בזה, לא להפסיק לפסוע.

לא חשוב הקצב, חשובה ההתקדמות!...

מידות | להתגבר על העצלות

בגמרא שלנו אנו מוצאים ביטוי מיוחד "אניס נפשיה" = רץ במהירות והספיק גם לעבוד עבודה. מדוע הריצה המהירה נחשבת "אניס נפשיה", למה לא אמרה הגמרא כפשוטו "רץ"? כי האדם מטבעו, מצד יסוד העפר שלו, נמשך לנחת ואיטיות, וכדי לרוץ במהירות הוא "רוכב על הסוס" ומכריח אותו לרוץ במהירות.

ביטוי דומה מצאנו בבבא בתרא כשליכא דרכא אחרינא אלא ליד נשים העומדות על הנהר, "איבעי ליה למינס נפשיה" פירש הרשב"ם: להטות עיניו לצד אחר.

הוי אומר: האדם שולט על עצמו, ויכול לאנוס את... עצמו!...

ההספד הראשון בתנ"ך הוא של דוד המלך על שאול ויהונתן, ומה הוא משבח אותם? "מנשרים קלו ומאירות גברו"! כשם שגבורה צריכה הרבה כוח כאריה, כך גם הקלילות והזריזות צריכים כוח.

בשיר השירים הדוד דופק על פתח הרעיה "פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי, שראשי נמלא טל, קווצותי רסיסי לילה" מה מונע אותה מלפתוח את הדלת? כובד העצלות. "פשטתי את כותנתי – איככה אלבשנה? רחצתי את רגלי – איככה אטנפם?" אין לי כוח להתלבש, אין לי כוח להתקלח. (אגב, אלו שני הדברים שעצלנים מתמודדים איתם: להתלבש ולהתקלח...).

כובד העצלות גורם לנו להפסיד הזדמנויות אדירות "דודי חמק עבר, בקשתיהו ולא מצאתיהו". עלינו ללמוד להיות "אניס נפשיה" – להיות זריז ונמרץ לעבודתו יתברך.

קנייני התורה | "מסתפינא מחבריה" – דקדוק חברים

רב אושעיא ביקש לומר חידוש אלא שהוא חש מחבריו. מה עשה? אמר את זה עצמו: ברצוני לומר חידוש אלא שאני חושש מחבריי... זה כבר מיקל על קבלת הדברים... לבסוף התברר שכדבריו נמצא בברייתא "תניא נמי הכי".

מדוע הוא חושש מחבריו? האם לא צריך ללכת "עם האמת שלו" בלי להסתכל ימינה ושמאלה?

לא ולא!

תורה נקנית בחבורה דווקא, לכן תלמידי חכמים נקראים חברים. הלימוד מתברר מתוך משא ומתן ומלחמתה של תורה בין החברים. קול ה' נשמע בין הכרובים הדומים לתלמידי חכמים שנושאים ונותנים בדברי תורה. **אם הדברים מעוררים התנגדות אצל החברים – זה סיבה לחשש ולמחשבה שניה.**

אלא שלכאורה היה צריך רב אושעיא לחשוש יותר **מרביותו**, לא? ... מדוע הוא חושש דווקא **מחבריו**? כי בהרבה מובנים: חברים יכולים לבקר בצורה יותר מדקדקת מאשר הרב.

רב יכול ללמד ולהשפיע אבל הוא לא יכול לדקדק עם התלמידים. להוכיח ולתקן אותם על כל צעד ושעל, ליישר כל עקמיות, להתווכח ולהתעמת עם כל טעות.

אם הרב ידקדק יותר מדי עם תלמידיו, הם ירתעו ממנו והוא לא יצליח להשפיע עליהם כראוי. כמו שכותבת המשנה 'ולא הקפדן מלמד'. התלמידים של האדם – בוודאי ובוודאי אינם רשאים לדקדק אחרי המעשים שלו ולפקפק בהם.

ה'דקדוק' הוא נחלתם של החברים.

חבר טוב יכול וצריך להוכיח ולתקן על כל טעות. חברותא טובה מתווכחת ומלבנת כל משפט, כל סברא, כל איזה ראייה שהאחד אומר. הם מתנצחים ומתווכחים, מלבנים ומבררים כל פרט ופרט.

כאשר ביקש ריב"ז מתלמידיו את הדרך הטובה שיביר לו האדם, מצא תלמידו רבי יהושע בן חנניה את ה'חבר טוב' כמידה שבה תלויה כל עליית האדם. וכתבו המפרשים משום שהחבר מוכיח אותו על כל טעות.

מדוע יש לחבר את הפרייולגיה הזו? מדוע איננו חוששים שה'דקדוק' המרובה יביא לריחוק ופירוד? משום שאותו חבר אינו רק מוכיח, אלא גם 'מקבל תוכחה'. החבר לא נרתע מריבוי התוכחה שהוא סובר, מ'המכות אשר הוכתי בית מאהבי', משום שכנגד זה הוא גם כן טורח בתקנתו של חברו, גם הוא מוכיח את השני, אז אין כאן הרגשה רעה לאיש מהצדדים.

כתוב בגמרא שלאחר שנפטר ריש לקיש היה רבי יוחנן בצער שאיבד את החברותא שלו, שלחו חכמים את רבי אלעזר בן פדת שהיה מחודד מאד ללמוד עמו. על כל דבר שאמר רבי יוחנן השיב רבי אלעזר בן פדת 'תניא דמסייעא לך'. אמר רבי יוחנן: אתה אמור להיות כריש לקיש? ריש לקיש כאשר הייתי אומר דבר היה מקשה עליי כ"ד קושיות ואני הייתי צריך לתרץ כ"ד תירוצים וממילא רווחא שמעתא, ואתה אומר 'תניא דמסייע לך', וכי אינני יודע שאמרתי נכון?! הלך רבי יוחנן קרע את בגדיו ובכה 'היכן אתה ריש לקיש?' עד שנטרפה דעתו מתוך צער. וביקשו חכמים רחמים עליו ועלתה נשמתו השמימה.

הוי אומר, אנו זקוקים לחברותא על מנת לברר וללבן, לקבל ביקורת ותוכחה, להתקדם ביחד.

בשדה, ובאמירתו 'טהור' יצאה נשמתו.

והנה, הרמב"ם (פ"ב דטומאות צרעת הלכה ט') כתב: 'ספק קדם, ספק הבהרת קדמה - הרי זה טמא'.

אומר על זה ה'כסף משנה' שם: "ואע"פ דבפרק הפועלים, אמרין דקב"ה אמר טהור - לא בשמים היא, ואע"ג דאמרין מאן נוכח, רבה בר נחמני ואיהו אמר טהור ויצתה נשמתו בטהרה, יש לומר דכיוון דבשעת יציאת נשמה הוא דאמר הכי, הווי בכלל לא בשמים היא" עכ"ד.

וכתב החתם סופר (שו"ת או"ח סי' כ"ח) דדבר זה הוא תמוה, דמהיכי תיתי שתלמיד חכם שאמר שמועה בשעת פטירתו, שאין הלכה כמותו מטעם תורה לאו בשמים הוא.

שמעתי מידידי הרה"ג רבי עוזי כהן שליט"א לבאר כוונת הכסף משנה, שמכיון שרבה רב נחמני היה לבדו בשעת יציאת נשמתו, וכאשר אדם נמצא עם עצמו ומברר לעצמו, וגם אין בדעתו להציע זאת בפניו חבריו כי זוהי שעת מיתתו, הרי ממילא חסר כאן ב"מסתפינא מחבראי", חסר ב"דקדוק חברים". זה נחשב "תורה בשמיים", אין זו "תורה שירדה על הארץ", כי התורה יורדת אל בין הכרובים, בין תלמידי חכמים שנושאים ונותנים, מדקדקים בדקדוק חברים וכך מגיעים לבירור הדברים.

תורה שאיננה מיועדת להילמד, לחברים או לתלמידים, חסר בה בשם "תורה". זה עדיין "בשמיים", היא לא ירדה "לארץ". ודפח"ח.

הערה מביכה | מה בולט יותר חוטם או כרס?

ההערה הבאה מביכה, אבל תורה היא וללמוד אני צריך... רב אושעיא עוסק באדם שנכנס לבית המנוגע מאחוריו כאשר רק חוטמו בחוץ. נפשי בשאלתי: האם כריסו אינו בולט יותר מאשר חוטמו? ... כנראה שסתם בני אדם בזמן הגמרא לא נשאו עמם כרס יתירה. הם שמרו על בריאותם כמצוות התורה. [ואולי יש לדחות שכאשר אדם צועד לאחוריו הוא מכופף עצמו מעט קדימה כדי לשמור על זהירות ושיווי משקלו, וממילא ראשו וחוטמו בולטים יותר החוצה].

כל זה כמובן, בתנאי, שהם יודעים לומר את התוכחה באכפתיות ולא בהתנשאות, ולקבל את התוכחה בשמחה ולא בפנים נעלבות ומתביישות. **חברים טובים כורתיים ביניהם ברית של אכפתיות ודאגה אחד לשני.**

הגמרא במסכת ברכות דף ס"ג אומרת 'אמר רבי יוסי בן חנינא מאי דכתיב חרב אל הבדים ונאלו, אלו שונאיהם של תלמידי חכמים שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה, ולא עוד אלא שמטפשים... ולא עוד אלא שחוטאים...'

וכתב בספר בית יצחק שלכן הוצרכו ישראל קודם מתן תורה למידת 'כאיש אחד בלב אחד', כי לתורה צריך מאד למידת השלום, משום **שכששלוש אמת ואהבה אמיתית יש בין החברים אז מקבל כל אחד דברי חברו בנחת ולא יעמוד על דעתו דווקא**, אבל אם אין ביניהם שלום אמת חלילה אז **כל אחד עומד ומתחזק על דעתו כטבע המחלוקת** לזאת כשנתאחדו כאיש אחד בלב אחד ושלום אמת היה שורר ביניהם אז ומשה עלה אל האלקים וזכו לקבלת התורה. עכ"ד הבית יצחק.

יש ללמוד מזה, דבדווקא נקטו חז"ל 'כאיש אחד בלב אחד' ולא אמרו 'בדעה אחת' ולא 'במוח אחד' וכדומה, כי מעלת האחדות אינה באחידות הדעות, בדודאי ישנם שבטים רבים ודרגות שונות בעם ישראל, איש איש כפי השגתו ומעלתו, אלא שהלב צריך להיות אחד, שתהיה אהבה ושלום בין חלקי העם.

ואדרבה, מבואר בדברי הבית יצחק הנ"ל שעיקר מעלת לב אחד היא מצד היותה מאחדת דעות שונות **שמחדדים זה את זה ומשלימים זה לזה**, אבל אילו יהיו כולם בדעה אחת שוב לא יתחדדו זה בזה.

וורט | תורה שלא נשמעת אצל הלומדים - "לא בשמים היא"

הגמרא בבבא מציעא מספרת על דיון הלכתי בישיבה של מעלה "ספק שיער קדם, ספק בהרת קדמה" הקדוש ברוך הוא אומר 'טהור' וכולהו מתיבתא דרקיע אמרי 'טמא' כו' והחליטו לשלוח את השאלה לרבה בר נחמני שהיה אז לבדו